

le lep, a mrtev spomenik. Samo za njegovo vzdrževanje je potrebno na leto šest milijonov dinarjev. Občina daje v ta namen le dva milijona — in odkod dobiti, kar še manjka? Ni tedaj čudno, da je imel dom v letu 1963 1,8 milijona dinarjev primanjkljaja. Graditelji doma so dobili odlikovanja, dom sam pa ne more služiti svojemu namenu...

... Kultura v občinskih statutih... Pri nas imamo statut, ki pa je le lepa deklaracija. Zagotavlja namreč, naj občina po svojih močeh vzdržuje in pomaga, da bo imela kultura mesto, ki ji gre. Vendar je hkrati rečeno še, da bo dajal finančna sredstva za kulturno aktivnost posebni sklad za pomoč društvom. Ta sklad pa je neobvezen in lani bi moralo vanj priteči osem milijonov, priteklo pa je le dva milijona dinarjev. Občinski svet Svobod je dobil za 2200 ljudi 670.000, fizikulturniki so dobili za 60 ljudi 1.600.000 dinarjev...

... Želim omeniti še nekaj, kar naši ljudje sicer neradi slišijo. Npr. mladina! V letih 1961 do 1963 se je odstotek otrok, ki obiskujejo verouk, zvišal za 22,7 %. To ni tako čudno, saj imajo župnišča kino, filme, župniki imajo lastne knjižnice in v šoli npr. ne moremo organizirati pevskega zbora, v cerkvi pa 26 otrok poje na koru...

... Pred nami vstaja vprašanje, kje najti rešitev? Če na občini povedo, da nam ne morejo pomagati — kdo nam bo torej pomagal? Prepričan sem, da ni tako samo v naši občini, marveč je revnih občin še veliko. Zato bi kazalo prikazati na več mestih položaj v finančno slabih občinah in se vprašati: ali v teh občinah kulturne institucije zapreti ali pa se pridružiti gospodarsko močnejšim občinam?

♂

VPRAŠANJE BREZ ODGOVORA. Koliko časa bomo še zardevali ob obiskih tujih skladateljev in drugih glasbenih umetnikov, ko na vprašanje, če jim lahko pokažemo tiskana dela naših skladateljev, samo nerodno ponujamo skromen izbor tistih nekaj srečnih del, ki so že zagledala luč tiska (pri tem ne mislim zavajati v zmoto bralca, ki bi utegnil pomisliti, da se glasbena dela tiskajo v kakšni »normalni tiskarni« tako kot knjige — preprostost in zaostalost notnega tiska pri nas v večini primerov ustreza tistemu iz časov Gutenberga). Če mi je dovoljeno uporabiti skromno in bežno primerjavo z drugimi panogami umetnostnega udejstvovanja, bi lahko ta pereči problem naše zaostalosti na glasbenem področju nekoliko osvetlil.

Danes skoraj ni slovenskega pisatelja ali pesnika, razen morda najmlajših ali res povsem neambicioznih, ki bi ne imel tiskanih vsaj nekaj svojih del ali zbirk. Mnogi pa se lahko pohvalijo, da so v tisku izšla prav vsa njihova dela. Mrtvi so pri tem vsekakor na boljšem. Prešeren, Cankar, Župančič, Kosovel... Kaj bi našteval imena naših slavnih literatov, katerih dela so doživela že nešteto izdaj in naklad.

Slikarji imajo pač to srečo, da njih delo v celoti predstavljajo že platna, risbe in podobno kar v osnovni obliki. Seveda je potrebna še razstava, da so umetnine dostopne tudi obiskovalcem. Pri katalogih, monografijah se stvar že prične komplicirati, a likovniki lahko kljub temu svoja dela predstavijo vsakemu radovednežu. Arhitekti lahko kar na cesti pokažejo sadove svoje fantazije. Seveda s tem ne nameravam trditi, da se omenjene umetnostne panoge prav zlahka uveljavljajo. Opozoril bi rad le na osnovno razliko v predstavljanju

glasbenih del, ki je povsem drugačno od predstavljanja literature, likovne umetnosti in arhitekture.

Skladba je nastala, ko jo je skladatelj zapisal s svojo pisavo na notni papir. Pot do njenega življenja pa je še zelo dolga in v večini primerov prav mučna in celo nedosegljiva. Za zgled samo kak izrazito srečen primer. Komponist na primer napiše skladbo za klavir solo, ki jo prijatelj pianist posname ali nastopa z njo na koncertu in delo tako vzame v svoj repertoar. Teh srečnih primerov je seveda zelo malo.

Težji je primer pri skladbah z več instrumenti, najhuje seveda pri orkestralnih delih — ali pa, ojoj, celo pri operah. Mesecem trdega dela, da skladba nastane, sledijo spet meseci prepisovanja orkestrskih glasov, korektur in končno čakanje na srečno priložnost, da se delo javno izvede ali pa posname na magnetofonski trak. Plošče so tu seveda izvzete, ker na kaj takega za zdaj ni misliti. Skladbe, ki jih imajo slovenski skladatelji posnete na plošče, lahko naštejemo na prste ene roke!

Po srečni izvedbi ali snemanju le redki skladatelji doživijo reprize svojih del — morda po mnogih sezonah. Odvisni so torej od radijskih reprodukcij, ki pa zopet v večini primerov niso tako pogostne, da bi bilo ime ali pa celo večji del opusa kakšnega skladatelja tako prezentno naši publiki, da bi skladatelj prišel v narodovo kulturno zavest. Usoda mrtvih in živih je tu popolnoma izenačena.

Osnovni pogoj za močnejše življenje glasbenih umetnin in njih prehajanje v živo zavest naše obče kulture bi bili natisi del, ki bi bili dostopni knjižnicam in knjigarnam, ki bi jih lahko pošiljali v inozemstvo, da bi z njimi lahko seznanjali tuje umetnike in...

Poglejmo temu osnovnemu problemu naše produktivne glasbene kulture v jedro. Najprej ugotovimo tista skromna dejstva, ki sem jih že omenil na pričetku tega sestavka. Kaj imamo že tiskanega in koliko. Doslej največja akcija za tisk naših glasbenih del izhaja iz Društva slovenskih skladateljev in k sreči še traja. Okoli 170 izšlih del priča o uspešnem delovanju na tem področju, ki pa se seveda brez podpore odgovornih kulturnih oblasti ne bi moglo niti pričeti. Poleg tega tiska Slovenska akademija znanosti in umetnosti dela svojih članov (Lajovic, Škerjanc, Kozina). Tu so še manjše akcije (Prosvetni servis, Naši zbori, Grlica itd.) ter končno mali delež, ki pade na nas pri zvezni tiskarni Saveza kompozitorja Jugoslavije. Vse to, skupaj z nekaterimi redkimi izdajami izpred druge svetovne vojne, pa ne predstavlja večjega števila od — recimo 300 del večje ali manjše vrednosti, največkrat skromnega obsega (klavirska dela in samospevi prednjačijo pred simfonijami). Nekaj številik naj nam pove, kaj ostane slej ko prej nedostopno širšemu interesu: po neuradnih podatkih imamo Slovenci okrog 40 simfonij — tiskanih manj kot 10; dalje okrog 30 godalnih kvartetov — tiskan komaj kakšen; preko 50 večjih koncertantnih del z orkestrom — tu smo pač najbolje založeni s tiskanimi deli, ki pa seveda ne dosežajo polovice vseh del; precej več kot 100 del za orkester priložnostnega karakterja, uvertur, suit in podobno — tiskanih komaj kakih 20; zbirka komornih solističnih del (pri tem mislim klavirska dela, violinska s spremljavo klavirja, prav tako solospes s spremljavo klavirja in podobno) dosega verjetno število tisoč — kljub največjemu natisu pa do sedaj ne pokriva niti polovice produkcije naših skladateljev.

Pri tem velja razložiti, da se večina že tiskanih del, ki so redno objavljena v skromnih nakladah (50 izvodov, redkeje 100, več pa le izjemoma), skoraj ne da ponatisniti, ko poidejo. Tisk je še sedaj v večini primerov le opalograf, skrajno primitiven in seveda najcenejši način natisa. Nekaj del je tiskanih s tehniko rotaprinta, ki dovoljuje shranitev matric in ponatis, medtem ko takšnega tiska, kot si ga lahko dovolijo večje inozemske založbe, seveda niti ne bomo iskali, vse predrag je za naše ozke razmere in majhno tržišče (kljub temu da je glasbeni jezik univerzalen in vsem dostopen posrednik umetniške misli vsakega skladatelja).

Kaj storiti, da bi se vsaj v doglednem času temu napravil dostojen konec in da bi pričeli počasi dobivati v roke pravo podobo naše glasbene ustvarjalnosti? Žalostna dediščina, ki smo jo dobili v dar, nam ni dala možnosti spoznavati naša dela pred drugo svetovno vojno, zato je dolg še toliko večji: sproti nastajajoča dela morajo čakati na natis del, ki jih je včasih že prekril prah pozabe. Medtem ko literarna dela izdajajo založbe, ki niso stanovsko vezane na zahteve članstva in lahko vodijo svojo kulturno in repertoarno politiko, izdajajo glasbena dela skoraj izključno strokovna združenja (Društvo slovenskih skladateljev, Savez kompozitorja Jugoslavije), ki seveda ne morejo in ne smejo postavljati takšnih kriterijev in smernic za natis del, kot bi jih lahko kakšna samostojna glasbena založba. Kako so sijajno rešili podoben primer na Poljskem, pričajo izdaje PWM, ki so kvalitetne, kar se tiče izbora, skladateljev, notnega tiska in opreme. Naše izdaje pa so zaradi pretiranega varčevanja redno slabo opremljene, tiskane s primitivnimi metodami in skoraj neznane, ker za natis katalogov in drugega nujnega propagandnega materiala pač nikoli ni dovolj denarja. Tako se vrtimo v začaranem krogu, ki se prične pri denarju in konča pri zastarelih tiskarskih metodah in pičlem številu strokovno izvežbanih prepisovalcev.

Ker na ustanovitev povsem specializirane glasbene založbe tudi v zveznem merilu še ni misliti, bi morda povečana skrb za natis del pri že obstoječih »založbah« in pa sodobnejše metode tiska ter povečanje kvalificiranih notografov delno rešili ta problem. Seveda o tem vse premalo govorimo, skladatelji pa se navadno vdajamo v usodo svojih prednikov, ki niso čakali natisa svojih del. Izjema je morda naš največji skladatelj Jakob Gallus. Sam je vodil natis svojih del in je v svoji dobi lahko predstavil svoje skladbe po vsem svetu. Danes, ko je seveda potrebna transkripcija teh skladb v sodobni notni zapis, pa ne moremo svetu pokazati, kaj skriva naša glasbena preteklost. Taka usoda je doletela naše velike skladatelje Osterca, Kogoja, pravkar odkrite skladatelje baroka in klasike in prav gotovo tudi nekatere sodobnike.

Zavedam se, da teh nekaj vrstic ne more dati izčrpne podobe tega perečega problema. Rad bi le opozoril na to vsekakor očitno nasprotje med glasbeno produkcijo in njeno prezentacijo ter vzpodbudil zainteresirane k besedi, odgovorne pa k dejanjem.

Ivo Petrić